

Крім того, проведене ранжування глобальних детермінант за глибиною впливу на економічний розвиток деяких країн світу дозволило відзначити, що: на економічний розвиток таких країн як США, Китай, Індія та Японія найбільш вплинуть обсяги військових витрат та уповільнення темпів зростання ВВП, на економічний розвиток Великобританії, Франції та Італії значно впливатимуть також витрати на ядерну зброю, у всіх без виключення країнах важливою детермінантою впливу будуть проблеми пов'язані з людськими ресурсами.

Значна кількість країн і складні взаємодії між ними дають можливість виникненню нескінченного різноманіття сценаріїв подальшого розвитку світу. Однак, провідні аналітики виділяють чотири основні архетипи майбутнього, які представляють окремі шляхи розвитку до 2030 року. В реальності майбутнє, швидше за все, буде складатися з елементів всіх цих альтернативних світів, а саме [6]:

«Затихлі двигуни» - сценарій, в якому США і Європа «замикаються в собі» і глобалізація зупиняється.

«Інтеграція» - передбачає світ, в якому США і Китай співпрацюють, що веде до співпраці у вирішенні глобальних проблем.

«Джин з пляшки» - світ, в якому домінують економічні нерівності.

«Світ без держави» - сценарій, за яким недержавні гравці займають лідерські позиції у вирішенні глобальних проблем.

Література

1. Taking the Pulse of the New Economy Chief Economists Outlook [Electronic resource]. – Access mode: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_2020.pdf.
2. Global Risk Report 2020 [Electronic resource]. – Access mode: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf.
3. Мониторинг глобальных трендов цифровизации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.company.rt.ru/upload/iblock/6e0/ROSTELECOM_TRENDS2020_INTERACTIVE_FINAL.pdf
4. World economic outlook [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>.
5. Панченко В. Вакцина від макроекономічного грипу/ В. Панченко, Н. Резнікова // ZN,UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/vaktsina-vid-makroekonomichnoho-hripu.html.
6. Global Trends 2030 [Electronic resource]. – Access mode: https://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf.

УДК 339.1

Макогон Ю.В.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Балабанова Н.В.

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

ЧИННИКИ УПОВІЛЬНЕННЯ ЗРОСТАННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

На початку XXI ст. розвиток міжнародної торгівлі товарами відбувався в умовах зростання світового товарообігу, лібералізації торговельної політики та посилення позицій країн, що розвиваються, на світових товарних ринках.

Про динамічний розвиток міжнародної торгівлі свідчать наступні дані: тільки за період з 1960 р. по 1980 р. обсяги світового експорту зросли у 15,7 разів. А за майже 60-річний період міжнародна торгівля зросла з 130,3 млрд.дол.США до 18,9 трлн.дол.США (більш ніж в 145 разів) (рис.1). Також одним з фактів останніх майже шести десятиліть є те, що міжнародна торгівля зростала швидше, ніж світове виробництво. Протягом 1960-2019 рр. щорічне зростання обсягів світового експорту складало 9,4% проти 7,4% зростання світового виробництва. Це було викликано поєднанням технологічних змін, бізнес-інновацій і політичних реформ по всьому світу, не кажучи вже про інтеграцію Китаю в світову економіку.

Уповільнення темпів зростання світового експорту є помітним після 2008 р. У 2009 р. скорочення економічної активності виявилось найбільшим серед усіх глобальних рецесій [1]. Дані свідчать, що торгівля навіть не встигає за зростанням світового виробництва і протягом останніх одинадцяти років її середні темпи склали 2,2% (виключенням є потужні сплески у 2010-2011 рр.) проти 3,07% приросту світового ВВП.

Пояснення відсутності торгового динамізму, характерного для останніх десяти років, пов'язано, по-перше, з чинниками структурного характеру. В першу чергу слабкість сукупного попиту в сврозоні: торгівля всередині ЄС становить близько третини світової торгівлі, і рецесійні процеси, які переважали в ЄС після кризи 2008 р. (зокрема Brexit), здійснили значний вплив на світову торгівлю.

Також поясненням є все частіше звертання країн світу до протекціоністських заходів у міжнародній торгівлі з метою стабілізації національних економік. Ризики розвитку глобальної торговельної системи продовжують актуалізуватися через підвищене загальне політичне та торговельне протистояння між Китаєм і США, економіки яких є найбільшими у світі і дії та рішення яких здійснюють вплив на поточний стан торговельних відносин інших країн світу.

Рис.1. Динаміка світового експорту, млрд.дол.США (1960-2019 рр.)
розраховано на підставі [8]

Уповільнення світової торгівлі пов'язано також з завершеним процесом інтеграції Китаю та країн Центральної та Східної Європи у світову торговельну систему. Більш того, рішення уряду Китаю щодо переорієнтації економіки країни з моделі зростання, орієнтованої на експорт, на внутрішнє споживання, також може впливати на уповільнення темпів зростання світової торгівлі у середньостроковій перспективі.

Одна з гіпотез, які пояснюють ефект зниження темпів зростання світової торгівлі, полягає в тому, що світова криза показала неспроможність глобалізації і необхідність розвитку в першу чергу національних виробництв [2].

Проте теперішнє уповільнення світової торгівлі пов'язано не тільки з чинниками структурного характеру. Дослідження динаміки світової торгівлі з 1800 р. з урахуванням її загального тренду до зростання, дозволяє визначити певну циклічність її розвитку (рис.2).

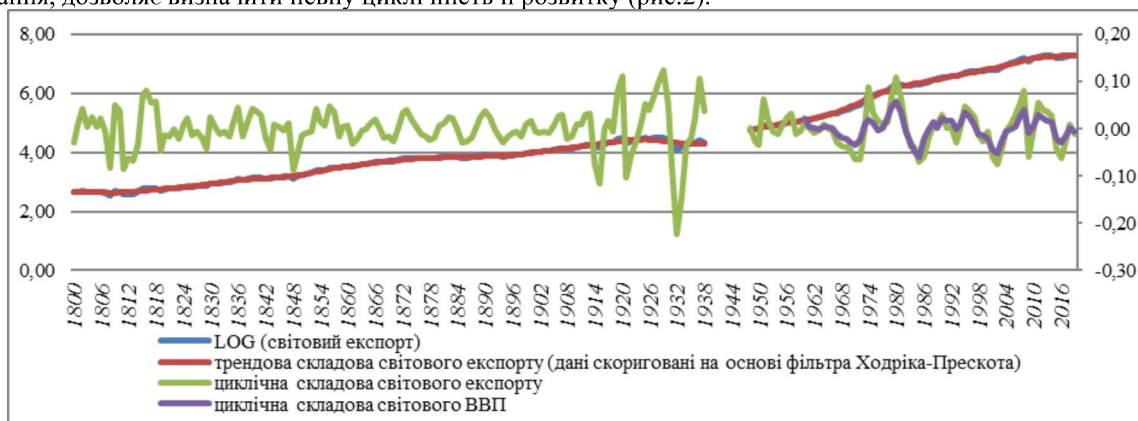

Рис.2. Циклічність світового експорту, 1800-2019 рр.
розраховано та складено на підставі [3,5,6,7]

Отримані в результаті дослідження коливання мають різну тривалість і досягають найнижчих точок падіння та найвищих точок зростання світової торгівлі через різні проміжки часу. В цілому статистичний аналіз даних дозволяє визначити циклічний розвиток світової економіки з визначенням певних циклів, що дорівнюють 15-18 рокам. В економічній теорії виявлені коливання відповідають циклам Кузнеця, які поєднують циклічність економічного зростання з демографічними процесами і відповідними змінами в обсягах будівництва [4]. Однак сьогодні середньострокові хвилі пояснюють циклічність розвитку оновленням технологій і загальними інфраструктурними змінами.

Звичайно, прогнозувати подальший розвиток світового експорту тільки з урахуванням його циклічності наразі не є доречним, адже ситуація, що склалася у світі у зв'язку з поширенням COVID-19

привела до суттєвих та непередбачуваних змін у світовій економіці та міжнародній торгівлі. Багато країн тимчасово відмовилися від звичайних умов торгівлі та обрали для себе більш стриманий формат взаємної торгівлі з іншими країнами.

Проте, якщо до зазначених вище причин структурного характеру додати аналіз циклічності світової торгівлі, то нинішнє уповільнення її темпів зростання уявляється як звичайний цикл, пов'язаний із необхідністю технологічного оновлення, змінами у структурі інвестування (щодо об'єктів інвестицій) та впровадженням нових бізнес-інновацій, які забезпечать поштовх глобального економічного зростання.

Література

1. Булатова О. В. Трансформація світового ринку в умовах глобальних зрушень: базові передумови для розвитку хімічної промисловості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. Вип. 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2015_3_13
2. Довгаль О. А. Деглобалізаційні тенденції у сучасній світовій торгівлі в умовах нестабільності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2016.- Вип. 5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2016_5_5.
3. Методика розрахунку індикаторів ділових очікувань. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2019/175/m_rido.pdf
4. Пелех О. Б. Циклічність економічного розвитку і структурні зміни в економіці. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(1). [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27\(1\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27(1)_19).
5. Historical data 1900-1960 on international merchandise trade statistics 2020. URL: http://unstats.un.org/unsd/trade/imts/historical_data.htm
6. World trade, 1800-1938: a new data-set. URL: <https://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/22222/wp1601.pdf?sequence=1>.
7. Federico-Tena World trade historical. URL: https://www.uc3m.es/ss/Satellite/UC3MInstitucional/es/TextoMixta/1371246237481/Federico-Tena_World_Trade_Historical_Database.
8. UNCTADSTAT. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>.

УДК 338.246

Захарова О.В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин МДУ

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ СВІТУ

Підвищення рівня соціальної безпеки можливе за умови створення системи ефективного соціального захисту населення, рівень якого є далеким від оптимального для більшості країн та регіонів світу. Так, в доповіді міжнародної організації праці зазначається, що для досягнення до 2030 р. мінімального рівня соціального захисту населення, що забезпечує базовий набір заходів, необхідно спрямовувати більш ніж 500 млрд. дол. США щорічно.

Згідно з даними, що наводяться в доповіді, більшість країн з низьким рівнем доходів та рівнем доходів нижче середнього неспроможні забезпечити мінімальний соціальний захист. Тому на ліквідацію фінансового дефіциту в цій області країнам з низьким рівнем доходів доведеться направляти 5,6% (27 млрд дол. США на рік) свого ВВП. Країнам з рівнем доходів нижче середнього потрібно асигнувати на ці цілі 1,9% ВВП (136 млрд дол. США в рік), а країнам з рівнем доходів вище середнього - 1,4% ВВП (365 млрд в рік) [1].

Серед можливих політичних рішень, покликаних забезпечити необхідні фінансові ресурси, в доповіді називаються збільшення податкових надходжень, розширення охоплення населення соціальним забезпеченням і збільшення внесків на ці цілі, нарощування офіційної допомоги з метою розвитку, перш за все країнам з низьким рівнем доходів, і припинення незаконних фінансових потоків. Зокрема стимулювання розвитку накопичувального страхування, у тому числі на працівників неформального сектора може принести додатковий дохід таким країнам в розмірі 1,2% ВВП.

Слід також зазначити про наявність суттєвих регіональних диспропорцій в забезпеченні соціального захисту та безпеки. Так, як свідчать результати аналітичного звіту World Social Protection Report 2017–19 [3], тільки 45,2% населення світу мають дієвий доступ до хоча б одного виду допомоги в рамках соціального захисту. Більше половини населення позбавлене захисту, не маючи фактичного доступу до жодного виду соціального захисту. При цьому між регіонами спостерігаються істотні відмінності: у більшості країн Європи і Центральної Азії, а також в Канаді та Уругваї більше 90% населення охоплено хоча б одним видом соціального захисту. Навпаки, в більшості країн Африки, по яких є відповідні дані (крім ПАР і Єгипту) охоплення становить менше 30%. У Північній та Південній Америці, доступ хоча б до одного виду